

Hvordan kan vi forebygge brug af stoffer i Aarhus Kommune?

”Inden nattelivet blev lukket ned af Corona, så vi en tendens til at narko var blevet en større del af nattelivet end vi tidligere havde set. Nu har vi en enestående chance for at gøre noget, når vi starter op igen.”

Nikolai Hommelhoff, restauratør

Forebyggelse af stofbrug hænger tæt sammen med forebyggelse af brug af alkohol og tobak, og indsatserne bliver generelt omtalt som rusmiddelforebyggelse.

Alkohol blev drøftet separat i Sundhedsfremmeudvalgets sidste periode, hvilket affødte et stærkt fokus på hvordan vi skal forebygge brug af stoffer i Aarhus. Denne temadrøftelse vil derfor fokusere på, hvordan vi kan få en fælles strategi til forebyggelse af stoffer i Aarhus kommune.

Rusmiddelforebyggelse i Aarhus

En grundig afdækning af indsatser viser, at der er et godt fundament omkring den tidlige forebyggelse i folkeskolerne, at der er rådgivnings- og behandlingsindsatser, ligesom vi laver retshåndhævelse og efterforskning på området.

Beskyttende faktorer for stofbrug:

- Trivsel og mental sundhed, herunder stærke personlige handlekompetencer
- Gode og støttende familie/ voksenrelationer
- Familie og venners negative opfattelse af stoffer og stofbrug
- Fastholdelse i uddannelse og job
- Høj socio-økonomiskstatus.

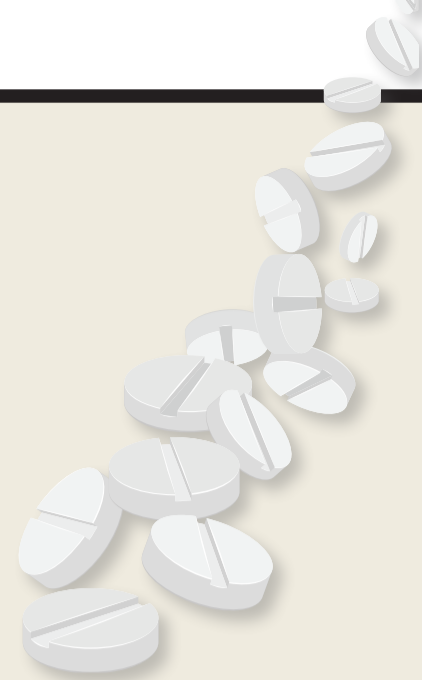
Afdækningen viser med al tydelighed også et fravær af den tidlige forebyggende indsats på ungdomsuddannelserne. Denne vurderes at være helt afgørende, da vi ved, at det netop er i denne aldersgruppe, langt de fleste unge prøver illegale rusmidler første gang og udvikler et forbrug heraf. Samtidig viser lokale data – herunder de loka-

le betjentes dialog med de unge i nattelivet, at det ikke er her de stifter bekendtskab med stoffer, men at dette sker på ungdomsuddannelsen.

Den forebyggende indsats vurderes samtidig væsentlig for at sikre den relevante brobygning til rådgivnings- og behandlingsindsatser for de unge med brug for hjælp. Både for at sikre, at lærere og uddannelsesvejledere er klædt på til at arbejde hermed og kender de relevante indgange til at få hjælp og for at de unge selv ved at de ikke behøver stå alene med problemerne.

Unge brug af rusmidler

- I Aarhus har 13% af de unge mellem 15 og 25 år brugt stoffer inden for den seneste måned, mod 11 % af de unge på landsplan. Det er de unge mænd, der har langt det største forbrug (1).
- Forskning viser, at forbruget af cannabis og andre illegale stoffer ikke er steget siden 2014, men ligger nogenlunde konstant (1). Blot skifter det, hvilket stof, der er det mest populære, hvor kokain, amfetamin og ecstasy er de mest udbredte stoffer efter hash (2).
- Der har siden 2014 været en markant stigning i andelen af unge mellem 15 og 25 år med et jævnlige (månedligt) forbrug af kokain, fra 1,55% til 3,02%. Det er især mændenes forbrug der er steget (1).
- Derudover ved vi at sandsynligheden for at bruge kokain den seneste måned, er mere end 6 gange så stor for unge, der drikker alkohol på ugentlig basis, som for unge der ikke gør (1).
- Gennemsnitsdebutalderen for hash i Aarhus Kommune er 17,15 år. Gennemsnitsdebutalderen for eksempelvis kokain er derimod 18,42 år (3).
- Unge personlige netværk spiller den største rolle ift. hvordan de unge fra 15 – 25 år får fat på stofferne. I en undersøgelse fra 2019 svarede 46% at de skaffede stofferne via en ”ven” (4), men der sker samtidigt en masse på de sociale medier, hvor de unge mennesker ikke kan undgå at skulle forholde sig til stoffer.

Begreber

Stoffer: Euforiserende stoffer, herunder hash, amfetamin, kokain, ecstasy samt andre stoffer, der kan have en euforiserende virkning, fx receptpligtig medicin, lighter og lattergas.

Eksperimenterende brug af stoffer: Sjældent og korterevarende brug af stoffer. Det eksperimenterende brug kan glide over i et regelmæssigt brug af stoffer.

Regelmæssigt brug af stoffer: Gentagende og længerevarende brug af stoffer. Det regelmæssige stofbrug kan glide over i et decideret stofmisbrug og/eller afhængighed.

Stofmisbrug: Vedvarende og skadeligt brug af stoffer. Skaderne vedrører brugerens psykiske og fysiske tilstand samt sociale relationer.

Afhængighed: Man er afhængig af et stof, når tre eller flere af seks af WHO's kriterier for afhængighed er opfyldt. Kriterierne er

- Cravings (tvungsmæssigt ønske om stofbrug)
- Kontroltab
- Fysiske abstinenser
- Toleranceudvikling
- Mindsket interesse for andre aktiviteter eller et stort forbrug af tid på at skaffe stoffer
- Fortsat stofbrug på trods af kendskab til de skadelige følger.

Stofbrug: Fællesbetegnelse for eksperimenterende brug af stoffer, regelmæssigt brug af stoffer, stofmisbrug og afhængighed.

Rusmidler: Alle substanser, som indtages med henblik på en rusvirkning, herunder alkohol og euforiserende stoffer.

Cannabis: Fællesbetegnelse for hash, marijuana (pot), skunk og hasholie (5).

0-100 År

hvor kan vi særligt sætte ind i Aarhus?

Ungdomsårene er et afgørende tidspunkt at sætte ind med en forebyggende indsats. Unge, der udvikler stofmisbrug, påbegynder typisk et problematisk forbrug af rusmidler, inden de er fyldt 20 år.

Unge brug af stoffer skyldes ofte en kombination af sociale, kulturelle og psykologiske faktorer. Der er derfor behov for en flerstrengt og systematisk forebyggelsesindsats, der går på tværs af forvaltninger og sektorer, fokuserer bredt på trivsel og rusmiddelbrug og involverer flere arenaer. Her er 3 arenaer særligt vigtige:

Grundskolen, ungdomsuddannelserne, nattelivet

Primær målgruppe

Unge under 25 år, da risikoadfærden er størst for de 15-24årige.

Sekundær målgruppe

Forældre og professionelle der arbejder med unge (forældreaftale og dialog om stoffer)

Den sociale ulighed i stofbrug

- ca. 3-4 % af de unge mellem 15 og 25 år er kronisk påvirket af cannabis og vil få svært ved at gennemføre en ungdomsuddannelse (1).
- Unge udenfor uddannelsessystemet har en øget risiko for udvikling af stofbrug i forhold til unge i uddannelse (5).
- Hash og andre stoffer er mere udbredte på erhvervsskoler end på gymnasier og videregående uddannelser, og 25% på erhvervsuddannelserne svarer, at de har prøvet andre stoffer end hash (mod 5 % blandt gymnasieelever) (5).
- Forekomsten af psykiske sygdomme blandt stofbrugere er hyppig. Der ses næsten en fordobling i perioden 2007 til 2016 i antallet af personer, som behandles på en psykiatrisk afdeling som følge af brug af stoffer (5).

Unge holdninger til stoffer

Forskning viser, at unges risikopfattelse af stoffer har stor betydning for brug, således at en lav risikovurdering er forbundet med et højt brug. Hash vurderes som et ufarligt stof blandt mange erhvervsskole og gymnasieelever, da det opfattes som noget naturligt. Det at ryge hash er ikke på samme måde skræmmende, som det at indsprøjte eller sniffe et stof. Ecstasy er derimod for hovedparten af de unge et stof, som betragtes som farligt og usikkert, fordi man ikke kan vide, hvad en pille indeholder. Endelig beskrives kokain som et stof, der ligger mellem farligt og ufarligt. (5)

Forebyggelse i grundskolen

Der foreligger god dokumentation for, at en af de bedste forebyggende indsatser mod stofbrug er den gode skoleklasse uden mobning, hvor man har fokus på at udvikle personlige og sociale kompetencer hos eleverne, øge trivslen og forbedre det sociale klima i klassen (5).

Vi ved at unge, som mistrives, har en mere ekstrem og risikovillig ruskultur end unge der trives, og at det er vigtigt med en tidlig forebyggende rusmiddelindsats, da vanerne grundlægges i ungdomsårene (6).

Fakta

- Resultaterne fra ESPAD-undersøgelsen gennemført i 2019 blandt 15-16-årige elever i 9. klasse viser stigninger i det eksperimenterende brug af illegale stoffer i perioden 2015 til 2019. I alt 17 % af eleverne angiver i 2019 nogensinde at have prøvet hash, mod 12 % i 2015, hvilket er statistisk signifikant (2).
- Vi ved at fravær er en stærk indikator for senere stofmisbrug: 4,3 % af unge, der 10 år efter at de har haft et opmærksomhedskrævende fravær i 9.klasser, er i behandling for brug af stoffer. Andelen er altså 5,3 gange større blandt dem, der havde højt fravær sammenlignet med dem uden fravær(7).
- I Aarhus Kommune ses et stigende opmærksomhedskrævende fravær blandt eleverne i udkolingen. Fra 26,3% i 2015/16 til 27,6% i 2016/17. Der er også en stigning i andelen af 'ikke-uddannelsesparate' elever, både i 8. og 9. klasse (8).

Hvad gør vi i Aarhus

I Aarhus arbejder vi ud fra vores Børne- og unge politik samt Forebyggelsesstrategien med generelt at fremme de beskyttende faktorer og forebygge risikofaktorerne.

Der er en række indsatser, som bidrager til forebyggelse af rusmidler i grundskolen:

- Sparring og rådgivning om rusmidler til skoler og klub.
- Samtale Mellem Generationer i udkolingen (SMG): SMG er et trivselsfremmende tiltag i udkolingen, som sætter fokus på dialogen og samspillet mellem forældre og de unge om specifikke temaer i ungdomslivet, herunder rusmidler, festkultur og fællesskaber. Skolerne booker ca. 70 arrangementer om året.
- Forældrevejledning om rusmidler-Temaforældremøde om rusmidler i udkolingen (9. klasse): Temaforældremødet om rusmidler er et obligatorisk tema på 9. klassetrin. Indsatsen har til hensigt at styrke forældrenes kompetence ved at skabe rum for dialog og bringe viden i spil om bl.a. rusmidler, risikoadfærd, forældrerollen og dialog med den unge og overgangen fra skole til ungdomsuddannelse.
- Sundhedssamtalerne i 9 klasse (20- 30 min.), som er individuelle samtaler mellem eleven og sundhedsplejersken, bl.a. om rusmidler.

- Social pejling på 5. klassetrin er en indsats, som sigter på at forebygge risikoadfærd generelt (ikke rusmidler specifikt) gennem italesættelse af flertalsmisforståelser. De fleste skoler tager imod tilbuddet.
- I et samarbejde imellem MSB og MBU iværksættes der pt. en række initiativer, jf. Vestbyaftalen vedr. forebyggelse af narkotika. Initiativerne har til hensigt at dække forebyggelse af rusmidler generelt med fokus på forebyggelse af stoffer. Initiativerne er tiltænkt Ellehøj-skolen, men de vil være tilgængelige for alle skoler og forventes at være færdigudviklet og implementeret primo 2021.

Initiativerne i Vestbyen er:

- Udvikling af undervisningsforløb til 7. klasse, (3 lektioner), hvor lærerne står for undervisningen.
- Styrket forældreoplysning ved at bruge materialet "Forældrevejledning om rusmidler", som er oversat til 4 forskellige sprog (arabisk, engelsk, tyrkisk og somali). Materialet indeholder 3 korte film og en forældrepejce.
- Styrke beredskabet og handlemuligheder for skoler/klub ved at anvende handleplaner for forebyggelse af rusmidler og via anvendelse af eksisterende skabeloner til udarbejdelse af lokale rusmiddelpolitikker.

Mulige indsatser

For at optimere forebyggelsesarbejdet vil en yderligere systematik og fokus på stoffer være gavnlige. Den faglige anbefaling er derfor at udvikle og implementere følgende indsatser, som vil bidrage yderligere til forebyggelsesarbejdet med hensyn til stoffer:

- Opkvalificering af medarbejdere på skole/klub med henblik på opsporing og motiverende samtaler for unge, som er i risiko for at påbegynde et problematisk brug af stoffer (og andre rusmidler). Dvs. at medarbejderne bliver undervist i opsporing, motiverende samtaleteknikker og handlemuligheder.
- Ung til Yngre- rusmiddelforebyggende workshops med fokus på stoffer. Konceptet er det samme som Ung til Yngre alkoholforebyggende workshops, men med fokus på hash og andre stoffer. Formålet med workshoppen er at skabe dialog og åbenhed blandt eleverne om stoffer, det gode ungeliv, samt aflive myter og få ny viden på området. Workshoppen varighed er 90 min. Undervisningen leveres af ungeundervisere, som er klædt på til at facilitere workshoppen.

Forebyggelse på ungdomsuddannelser

Ud fra appendixet med kortlægningen af eksisterende indsatser i Aarhus Kommune fremgår det tydeligt, at der er et fravær af den tidlige forebyggende indsats på ungdomsuddannelserne. En indsats her vurderes at være helt afgørende da vi ved, at det netop er i denne aldersgruppe, langt de fleste unge prøver illegale rusmidler første gang og udvikler et forbrug heraf.

Gennem de senest år har vi modtaget mange fragmentariske henvendelser fra ungdomsuddannelserne, som efterspørger hjælp til at håndtere og forebygge stoffer. Det har hidtil ikke været muligt at gribe disse henvendelser, grundet det organisatoriske afsæt for, hvem der har ansvaret for de forebyggende tiltag for denne målgruppe.

Mulige indsatser

De faglige forslag til indsatser er udarbejdet af en tværgående arbejdsgruppe under Tryk i Aarhus Styregruppen, bestående af repræsentanter fra Magistratsafdelingerne for Børn og Unge, Sociale forhold og Beskæftigelse, Borgmesterens afdeling og Sundhed og Omsorg, samt med repræsentanter fra Østjyllands Politi. Arbejdsgruppen har undersøgt hvilke potentialer der er for tværgående faglige synergier i de eksisterende indsatser – og hvor der er behov for et yderligere fokus og forebyggende indsats.

Etablering af netværksgruppe

- Netværksgruppen kan bestå af repræsentanter fra ungdomsuddannelserne, Ungdommens uddannelsesvejledning, rusmiddelteamet (behandling under 18 år), rusmiddelcenteret (behandling over 18 år), Østjyllands politi og forebyggelseskonsulenten på børn og unge området. Netværksgruppen vil samarbejde omkring implementering af indsatser.

Fælles rusmiddelpolitik

- Formuleringen af en fælles rusmiddelpolitik på tværs af alle ungdomsuddannelserne i Aarhus Kommune som afsæt for fælles og forpligtende rusmiddelforebyggende arbejde. Skal både indeholde strukturelle tiltag (regler til fester, fastholdelsespolitik, sanktionstrappe, handleplan) og en beskrivelse af samarbejdet med Aarhus Kommune.

Opkvalificering af udvalgte medarbejdere på ungdomsuddannelserne

- Undervisningskompetencen skal implementeres på uddannelsesstederne.

- Underviserne skal trænes i at spotte elever med problematisk rusmiddelforbrug.
- Studievejlederne skal uddannes til at motivere elever med problematisk forbrug til behandling.

Forældreoplæg

- Forældre har afgørende betydning for både udvikling og afvikling af problematisk rusmiddelforbrug, hvorfor det er vigtigt at nå ud til forældre med børn på ungdomsuddannelserne, på samme måde som man i øjeblikket når ud til forældrene med børn i folkeskolen.
- Oplæg om stoffer gennem ungdomsuddannelserne, hvor der vil være mulighed for at etablere en direkte kontakt mellem forældre og en medarbejder ved Rusmiddelteamet, ift. bekymrede forældre til unge under 18 år.

Hvad gør vi i Aarhus?

I Aarhus arbejder vi på at lave samarbejdsaftaler med ungdomsuddannelserne, for at kunne understøtte deres arbejde med sundhed og trivsel på strategisk, strukturelt og målrettet niveau.

Derudover har vi haft prøvehandling på HHX hvor der har været afholdt oplæg for elever ift. flertalsmisforståelser, der har været klasseundervisning for 3. årgang, oplæg for lærerne for at øge deres opmærksomhed på kendetegn ved begyndende problematisk forbrug af rusmidler, samt opkvalificering af studievejlederne.

Politiet har desuden deres kontinuerlige gang på FGU (forberedende grunduddannelse), da politiets medarbejdere har erfaret, at mange af de unge mennesker, der kommer på FGU, er mennesker de kender fra andre steder af deres arbejde.

Derudover har vi en velfungerende rusmiddelbehandling.

Fakta

- Cannabisforbrug vurderes at være en af de væsentlige årsager til, at mange unge ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, og der er en tydelig sammenhæng mellem cannabisforbrug og skolefravær (1).
- Østjyllands Politi vurderer ud fra samtaler med unge i nattelivet, at 80-90% af unge tilkendegiver i dialogen med politiet, at de prøver kokain og amfetamin første gang på deres uddannelsessted.

Fra 15 år til 18 år stiger andelen, der har røget hash med

ca. 10 %
om året (1)

Fra 17 år ligger andelen med månedligt forbrug relativt stabilt omkring

10 % (1)

Forebyggelse i nattelivet

Festmiljøer og bevillingsindehavere er vigtige samarbejdspartnere i forhold til at forebygge brug af stoffer i festmiljøet, herunder at fremme et trygt natteliv og reducere antallet af forgiftninger og ulykker (5).

Derudover er tilbagemeldingen fra restauratørerne, at de på hver åbningsaften fortsat kæmper med stoffer og ofte føler, at den indsats der sker på selve natten, kun er toppen af isbjerget, i forhold til at få gjort noget ved problemet for alvor.

Hvad gør vi i Aarhus?

I Aarhus har vi siden 2008 haft et stærkt samarbejde i Byens Natteliv, som er et netværk der består af ca. 40 restauratører, Østjyllands Politi og Aarhus Kommune. Netværket arbejder blandt andet med:

- **Ansvarlig udskænkning**
- **Nej til stoffer**
- **Begrænsning af mindreårige i nattelivet**
- **Gode fysiske rammer i nattelivet**
- **Kurser for ansatte i nattelivet**

I Aarhus har vi de sidste mange år udøvet en betydelig indsats mod narkoen, særligt med vores kampagne "8000 Stoffri", som er opstået på baggrund af et fælles ønske fra det aarhusianske natteliv, Østjyllands Politi og Aarhus Kommune om at gøre en ekstra indsats mod stoffer i byens natteliv. Politiet arbejder med retshåndhævelse og efterforskning, bl.a. via aktioner i nattelivet målrettet dem, som bruger / besidder stoffer. Dette har ligeledes et forebyggende sigte ved at informere

om politiets tilstedeværelse. Personalet fra specialpatruljen arbejder med at sende bekymringsbreve til de mennesker, der for første eller anden gang bliver sigtet for besiddelse af euforiserende stoffer. I brevet er der et link til hvor man kan søge hjælp. Derudover bliver der iværksat operationer på baggrund af tips og efterretninger, der har sigte mod de personer, der distribuerer stofferne. Endelig laves der større efterforskninger mod bagmændene, altså dem som importerer de større mængder af stoffer.

Mulige indsatser

Udover ansvarlig udskænkning foreligger der ikke megen dokumentation for stærke indsatser i nattelivet, men vi kan med fordel skele til andre kommuner og udlandet, hvor der afprøves forskellige tiltag

- Bør vi overveje en ny strategi, hvor vi ikke kun er i "krig" mod narkoen, men i stedet begynder at sætte stofforebyggelsen ind i en sundhedsfremmende kontekst? Her kan vi blandt andet fokusere mere på konstruktiv dialog, brobygning og skadesreduktion.
- På vestegnen i Danmark er man ved at teste, hvordan man kan opkvalificere politiet til at håndtere de unge bedre. De bliver trænet til at kunne lede dem over i det kommunale system i stedet for i retssystemet; sende dem videre til behandling eller anden hjælp.
- På barer og natklubber i England afprøves tiltag for at arbejde med skadesreduktion i nattelivet. Her opstilles små boder på natklubberne (street offices), hvor der kan foregå en konstruktiv dialog med de unge om brugen af stoffer. Dette eksempelvis med fokus på fest uden stoffer, ligesom der kan pågå en dialog om hvor gennemtænkt brugen er, og i de tilfælde, hvor unge alligevel vælger at bruge stoffer, hvordan de undgår skader (fx overdoser osv.) som følge af brug.
- Bør man i højere grad end det er tilfældet i dag inddrage unge nattelivsbrugere i diskussioner om og arbejdet med forebyggelse i nattelivet?

Fakta

Effekten af de indsatser der foregår, er vanskelig at påpege, ligesom data viser, at kurven går op og ned ift. hvilke stoffer der er populære. Samtidig er brugen af stoffer generelt nogenlunde konstant.

- Stoffer er ulovlige at besidde og sælge som rusmiddel. Forebyggelse af brug af euforiserende stoffer bør indgå i kommunens forebyggelsesindsats og er omfattet af sundhedslovens §119 (5).
- Der ses en mindre stigning i de unges brug af stoffer, da 4,3% af de 16-24årige i 2000 havde brugt hash den senest måned, mod 4,6 % i 2017 (2).
- Det samme gør sig gældende for brugen af andre illegale stoffer end hash, hvor stigningen ses fra 1,2 % i 2000 mod 1,9 % i 2017 (2).

Det betyder altså også, at

ca. **97 %**
af alle unge ikke tager stoffer (1).

Referencer

- 1. Pedersen, Mads Uffe m.fl.** Trivsel og brug af rusmidler blandt danske unge. Faglig rapport fra Center for Rusmiddelforskning. s.l. : Aarhus Universitet, 2020.
- 2. Sundhedsstyrelsen.** Udbredelse af illegale stoffer i befolkningen og blandt de unge. s.l. : Sundhedsstyrelsen, 2020.
- 3. DEFACTUM.** Hvordan Har Du Det, 2017? s.l. : Region Midtjylland, 2018.
- 4. Søgaard, Thomas Friis, m.fl.** Erhvervelse af illegale rusmidler blandt danske unge. Distributionsmønstre i Danmark. Faglig rapport fra Center for Rusmiddelforskning. s.l. : Aarhus Universitet, 2020.
- 5. Sundhedsstyrelsen.** Forebyggelsespakken Stoffer. s.l. : Sundhedsstyrelsen, 2018.
- 6. Sundhedsstyrelsen** Sæt rammer for alkohol, tobak og stoffer. s.l. : Sundhedsstyrelsen, 2011.
- 7. Kommune, Aarhus.** Analyser fra Fælles Vel-færdsmaal. s.l. : Aarhus Kommune, 2020.
- 8. Børn og unge, Aarhus Kommune.** Kvalitetsrapport for Børn og Unge. s.l. : Aarhus Kommune, 2017.

